

Сарібежан Юлія Артурівна,

слухач магістратури ННІ № 1 Національної
академії внутрішніх справ

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЦІЛЬОВЕ ВИКОРИСТАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

У зв'язку з веденням воєнних дій на території України було актуалізовано та доповнено українське законодавство, зокрема Кримінальний кодекс України (далі – ККУ) був доповнений статтею 201² «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» [1].

З 24 лютого 2022 року, з того моменту, коли почалася війна в Україні, кількість волонтерських організацій зростає в рази. З огляду на це виникли й нові проблеми, які полягають у нецільовому використанні гуманітарної допомоги, що виділяється на потреби громадян, які знаходяться в зонах ведення боєвих дій або які були змушені покинути місце свого постійного проживання (вимушено переміщені особи).

У цій статті ми проаналізуємо норму, яка закріплена у статті 201² ККУ, розглянемо особливості її застосування та встановимо проблемні аспекти, що пов'язані з даним питанням.

Мета нашої роботи - встановити проблемні питання, що пов'язані з нецільовим використанням гуманітарної допомоги, та обрати шляхи вдосконалення вищевказаної норми.

Кримінальний кодекс України був доповнений статтею 201² згідно з Законом України № 2155-IX від 24.03.2022 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги» [2]. Цей Закон України набрав чинності 03.04.2022.

Диспозиція ч. 1 ст. 201² полягає у наступному: «продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені у значному розмірі».

Необхідно звернути увагу на те, що стаття має 3 частини, кожна з яких містить у собі кваліфікуючі ознаки. Таким чином, кваліфікуючими ознаками кримінального правопорушення за ч. 2 ст. 201² є вчинення його повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або у великому розмірі; кваліфікуючими ознаками кримінального правопорушення за ч. 3 ст. 201² є вчинення його організованою групою

або в особливо великому розмірі, або під час надзвичайного або воєнного стану.

У першу чергу, дамо визначення таким поняттям як «безоплатна допомога» та «гуманітарна допомога». Згідно з Законом України № 1192-ХІV від 07.03.2022 «Про гуманітарну допомогу» [3]:

1. безоплатна допомога (пересилка, виконання робіт, надання послуг) – це надання гуманітарної допомоги без будь-якої грошової, матеріальної або інших видів компенсацій донорам;

2. гуманітарна допомога – це цільова адресна безоплатна допомога в грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвуваль, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами із гуманних мотивів отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують її у зв'язку з соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, важким фінансовим становищем, виникненням надзвичайного стану, зокрема внаслідок стихійного лиха, аварій, епідемій і епізоотій, екологічних, техногенних та інших катастроф, які створюють загрозу для життя і здоров'я населення, або тяжкою хворобою конкретних фізичних осіб, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту.

Перше проблемне питання, яке постає, пов'язано з колом суб'єктів даного кримінального правопорушення. Якщо розглядати Закон України № 1192-ХІV від 07.03.2022 «Про гуманітарну допомогу» [3], то тут можна відокремити три категорії суб'єктів, які безпосередньо пов'язані з гуманітарною допомогою: донори, отримувачі та набувачі.

Донори можуть бути іноземними або вітчизняними. Вони на власний розсуд надають гуманітарну допомогу отримувачам з метою передачі цієї допомоги набувачам, які безпосередньо її потребують. Таким чином, можна зробити висновок, що нести відповідальність за кримінальне правопорушення за ст. 201² ККУ можуть лише отримувачі гуманітарної допомоги.

Згідно з Законом України № 1192-ХІV від 07.03.2022 «Про гуманітарну допомогу», отримувачами гуманітарної допомоги є юридичні особи, які зареєстровані в установленому Кабінетом Міністрів України порядку в Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги [3]. Отже, чи можна в даному випадку вважати, що суб'єкт у ст. 201² ККУ є спеціальним? Та як кваліфікувати дії суб'єкта, що не зареєстрований в установленому порядку?

На мою думку, необхідно проаналізувати та чітко відокремити коло можливих суб'єктів кримінального правопорушення за ст. 201²

ККУ та внести відповідні зміни. Ці дії допоможуть вдосконалити норму та запобігти можливе уникнення особи від відповідальності.

Друге проблемне питання – це розмір шкоди. Згідно з примітками до ст. 201² ККУ, дії, передбачені цією статтею, вважаються вчиненими у значному розмірі, якщо загальна вартість такої гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (понад 434 175 грн); у великому розмірі – якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (понад 1 240 500 грн); у особливо великому розмірі – якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у три тисячі і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (понад 3 721 500 грн).

Постає питання, якщо дії, передбачені ст. 201² ККУ, будуть вчинені у розмірі менше, ніж у значному, тоді як кваліфікувати кримінальне правопорушення? З одного боку, такі дії можна кваліфікувати за ст. 190 ККУ “Шахрайство”. З іншого боку, знову постає питання, чи доцільно це, якщо дії були спрямовані саме на нецільове використання гуманітарної допомоги.

На мою думку, потрібно переглянути розмір шкоди у ст. 201² ККУ. Можливо, таким чином, щоб ч. 1 201² ККУ не встановлювала розмір завданої шкоди, а особа несла відповідальність саме за вчинення дії – продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку.

Таким чином, у цій статті ми розглянули два проблемних питання: коло суб'єктів та розмір завданої шкоди кримінального правопорушення за ст. 201² ККУ. Як висновок хочу зазначити, що дана стаття є доцільною в умовах воєнного стану, адже дані дії стали більш розповсюдженими. Проте вона потребує удосконалення, що допоможуть ефективно кваліфікувати дії особи та притягувати її до відповідальності.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-20#Text>.
3. Закон України «Про гуманітарну допомогу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text>.